

LIBRIS

We know
books

Alexandru Boroi

Drept penal. Partea generală

Ediția 6

- revizuită și adăugită -

Editura C.H. Beck
București 2024

Cuprins

Abrevieri.....	XXV
Titlul I. Noțiuni generale.....	1
Capitolul I. Dreptul penal ca ramură de drept și știința dreptului penal.....	1
Secțiunea 1. Dreptul penal ca ramură de drept.....	1
§1. Noțiunea dreptului penal.....	1
§2. Obiectul dreptului penal.....	2
§3. Scopul legii penale.....	3
§4. Subramurile dreptului penal.....	4
§5. Legătura dreptului penal cu celelalte ramuri de drept.....	7
Secțiunea a 2-a. Știința dreptului penal.....	8
§1. Noțiune.....	8
§2. Obiectul de studiu al științei dreptului penal.....	8
§3. Metodele de studiu folosite de știința dreptului penal.....	8
§4. Evoluția științei dreptului penal.....	9
Secțiunea a 3-a. Principiile dreptului penal.....	11
§1. Noțiunea și sistemul principiilor dreptului penal.....	11
§2. Principiile fundamentale ale dreptului penal.....	11
2.1. Principiul legalității.....	12
2.2. Principiul reacției sociale împotriva infracțiunilor.....	17
2.3. Principiul umanismului.....	17
2.4. Egalitatea în fața legii penale.....	18
2.5. Infracțiunea este unicul temei al răspunderii penale.....	19
2.6. Principiul răspunderii penale personale.....	19
2.7. Prevenirea faptelor prevăzute de legea penală.....	20
2.8. Aspecte de drept comparat.....	20
Bibliografie selectivă.....	22
Capitolul II. Izvoarele dreptului penal.....	23
Secțiunea 1. Noțiunea și specificul izvoarelor dreptului penal. Principalele izvoare ale dreptului penal.....	23
§1. Noțiunea izvoarelor dreptului penal.....	23
§2. Specificul izvoarelor dreptului penal.....	23
§3. Izvoarele dreptului penal.....	24
3.1. Constituția României.....	24
3.2. Tratatul și convențiile internaționale.....	24
3.3. Legile penale ca izvoare principale ale dreptului penal.....	26
3.4. Jurisprudența ca izvor de drept penal.....	28
3.5. Ordonanța de urgență, izvor de drept penal.....	29

3.6. Unele considerații asupra faptului dacă <i>cutuma</i> este sau nu izvor de drept penal	31
Secțiunea a 2-a. Noțiunea de lege penală. Categoriile de legi penale	32
§1. Noțiunea de lege penală	32
§2. Categoriile de legi penale	34
Secțiunea a 3-a. Normele juridice penale	35
§1. Noțiunea normei juridice penale	35
§2. Structura normei penale	36
§3. Categoriile de norme penale	37
Secțiunea a 4-a. Interpretarea legii penale	41
§1. Noțiunea și necesitatea interpretării legii penale	41
§2. Formele sau felurile interpretării	45
§3. Metodele de interpretare	45
3.1. Interpretarea literală sau textuală	46
3.2. Interpretarea logică sau rațională	46
3.3. Interpretarea istorico-juridică	46
3.4. Interpretarea sistematică	47
3.5. Interpretarea prin analogie	47
§4. Rezultatele și limitele interpretării	47
4.1. Interpretarea declarativă	47
4.2. Interpretarea restrictivă	47
4.3. Interpretarea extensivă	48
4.4. Limitele interpretării	48
Bibliografie selectivă	48
Capitolul III. Aplicarea legii penale în timp și spațiu	50
Secțiunea 1. Considerațiuni generale	50
§1. Noțiunea aplicării legii penale	50
§2. Elementele în raport cu care se aplică legea penală	51
Secțiunea a 2-a. Aplicarea legii penale în timp	52
§1. Noțiune	52
§2. Principiul activității legii penale	53
2.1. Conceptul și fundamentul principiului activității legii penale	53
2.2. Determinarea legii penale în vigoare	54
2.3. Momentul comiterii infracțiunii	57
2.4. Concursul de legi penale. Concursul de norme penale (concurusul de calificări)	57
2.4.1. Concursul de legi penale	58
2.4.2. Concursul de norme penale (concurusul de calificări)	58
2.5. Aspecte de drept comparat	59
§3. Neretroactivitatea legii penale	60
§4. Extraactivitatea legii penale	62
4.1. Noțiuni preliminare	62
4.2. Retroactivitatea	63
4.3. Ultraactivitatea	70
4.4. Aplicarea legii penale mai favorabile (<i>mitior lex</i>)	72

4.4.1. Cadrul legal și justificarea aplicării legii penale mai favorabile	72
4.4.2. Aplicarea legii mai favorabile infracțiunilor nedefinitiv judecate	73
4.4.2.1. Cadrul aplicării.....	73
4.4.2.2. Condiții de aplicare a legii penale mai favorabile.....	73
4.4.2.3. Criterii de determinare a legii penale mai favorabile în cazul faptelor pentru care nu a intervenit o condamnare definitivă	74
4.4.2.4. Regimul legilor neconstituționale sau al actelor normative neaprobate de Parlament	85
4.4.3. Aplicarea legii penale mai favorabile în cazul pedepselor definitive	86
4.4.3.1. Cadrul aplicării.....	86
4.4.3.2. Condiții de aplicare	87
4.4.3.3. Ipotezele de aplicare a legii penale mai favorabile, după judecarea definitivă a cauzei	90
Secțiunea a 3-a. Aplicarea legii penale în spațiu.....	98
§1. Noțiunea aplicării legii penale în spațiu.....	98
§2. Aplicarea legii penale faptelor săvârșite pe teritoriul României	99
2.1. Principiul teritorialității legii penale	99
2.2. Noțiunea de teritoriu în sensul legii penale.....	101
2.3. Noțiunea de infracțiune săvârșită pe teritoriul țării.....	102
2.4. Excepții de la principiul teritorialității.....	104
§3. Aplicarea legii penale române unor infracțiuni săvârșite în străinătate	109
3.1. Noțiuni preliminare.....	109
3.2. Principiul personalității legii penale ¹	109
3.2.1. Noțiunea și justificarea aplicării principiului personalității legii penale	109
3.2.2. Condiții de aplicare a principiului personalității legii penale	111
3.3. Principiul realității legii penale.....	113
3.4. Principiul universalității legii penale	114
3.5. Prioritatea convențiilor internaționale în materia unor infracțiuni săvârșite în străinătate	115
Secțiunea a 4-a. Cooperarea judiciară internațională în materie penală.....	115
§1. Noțiunea, importanța și necesitatea cooperării judiciare internaționale în materie penală.....	115
§2. Forme de cooperare cunoscute în România	121
§3. Formele de cooperare judiciară internațională în materie penală prevăzute de actuala legislație a României. Prezentare generală.....	128
3.1. Forme prevăzute în legea specială	128
3.2. Extrădarea.....	128

3.3. Predarea în baza unui mandat european de arestare	129
3.4. Transferul de proceduri în materie penală	129
3.5. Recunoașterea și executarea hotărârilor.....	129
3.6. Transferarea persoanelor condamnate	129
3.7. Asistența judiciară în materie penală	129
§4. Forme prevăzute de Codul penal și de Codul de procedură penală	130
4.1. Aplicarea legii penale române infracțiunilor săvârșite în străinătate de străini sau apatrizi.....	130
4.2. Incriminarea în legea penală română a unor fapte periculoase, ca urmare a ratificării unor Convenții internaționale.....	130
4.3. Recunoașterea efectelor hotărârilor judecătorești pronunțate în străinătate	131
4.4. Consacrarea recidivei internaționale.....	131
4.5. Transmiterea în temeiul reciprocității de informații și date.....	131
4.6. Extradarea.....	131
§5. Forme de cooperare prevăzute de Legea nr. 39/2003	131
§6. Extradarea	132
6.1. Noțiunea și natura juridică a extradării.....	132
6.2. Trăsăturile extradării.....	134
6.3. Condițiile extradării	136
6.4. Situațiile de excepție când nu poate opera extradarea	138
6.4.1. Excepții referitoare la persoană	139
6.4.2. Excepții referitoare la fapte.....	140
6.4.3. Excepții referitoare la pedeapsă.....	141
6.4.4. Excepții referitoare la competență	141
6.4.5. Excepții referitoare la procedură.....	141
6.5. Ordinea de preferință în acordarea extradării	142
6.6. Organele implicate în efectuarea extradării	142
Bibliografie selectivă.....	142
Capitolul IV. Raportul juridic penal.....	145
Secțiunea 1. Raportul juridic – instrument de înfăptuire a dreptului penal	145
§1. Noțiune.....	145
§2. Trăsăturile raportului juridic penal	145
§3. Ordinea de drept penal	146
§4. Categoriile de raporturi juridice penale	146
Secțiunea a 2-a. Raportul juridic penal de conformare	147
§1. Noțiunea și elementele raportului juridic penal de conformare	147
1.1. Noțiunea raportului juridic penal de conformare.....	147
1.2. Subiectele raportului juridic penal de conformare.....	147
1.3. Conținutul raportului juridic penal de conformare	148
1.4. Obiectul raportului juridic penal de conformare.....	148
§2. Nașterea, modificarea și stingerea raportului juridic penal de conformare.....	149
Secțiunea a 3-a. Raportul juridic penal de conflict.....	150
§1. Noțiunea și elementele raportului juridic penal de conflict	150

1.1. Noțiunea raportului juridic penal de conflict.....	150
1.2. Subiectele raportului juridic penal de conflict.....	150
1.3. Conținutul raportului juridic penal de conflict.....	150
1.4. Obiectul raportului juridic penal de conflict.....	151
§2. Nașterea, modificarea și stingerea raportului juridic penal de conflict.....	151
2.1. Nașterea raportului juridic penal de conflict.....	151
2.2. Modificarea raportului juridic penal de conflict.....	152
2.3. Stingerea raportului juridic penal de conflict.....	153
Bibliografie selectivă.....	154
Titlul II. Infracriunea	155
Capitolul I. Noțiunea de infracriune	155
Secțiunea 1. Preliminarii	155
Secțiunea a 2-a. Definiția infracriunii.....	156
Capitolul II. Trăsăturile esențiale ale infracriunii	159
Secțiunea 1. Prevederea faptei în legea penală (fapta tipică)	159
Secțiunea a 2-a. Vinovăția.....	160
§1. Noțiune.....	160
§2. Formele vinovăției	161
2.1. Intenția și modalitățile sale	161
2.2. Culpă și modalitățile sale.....	164
2.3. Praeterintenția	167
2.4. Practică judiciară	168
2.5. Săvârșirea infracriunii comise prin omisiune.....	173
Secțiunea a 3-a. Caracterul nejustificat al faptei (antijuridicitatea).....	174
Secțiunea a 4-a. Caracterul imputabil al faptei.....	175
Secțiunea a 5-a. Aspecte de drept comparat.....	175
Bibliografie selectivă.....	176
Capitolul III. Conținutul infracriunii.....	178
Secțiunea 1. Aspecte generale.....	178
§1. Noțiunea de conținut al infracriunii	178
§2. Noțiunea de infracriune și noțiunea de conținut al infracriunii	178
§3. Structura conținutului infracriunii.....	179
§4. Clasificarea conținuturilor de infracriune.....	180
Secțiunea a 2-a. Conținutul constitutiv și raporturile sale cu conținutul juridic al infracriunii.....	180
Secțiunea a 3-a. Condiții preexistente infracriunii	181
§1. Condiții privind obiectul infracriunii	181
1.1. Noțiune	181
1.2. Forme ale obiectului infracriunii.....	182
§2. Subiecții infracriunii.....	183
2.1. Subiectul activ	183
2.2. Persoana fizică, subiect activ al infracriunii. Condiții	183
2.3. Persoana juridică, subiect activ al infracriunii	186

2.4. Subiectul pasiv al infracțiunii	190
2.5. Date istorice și de drept comparat asupra răspunderii penale a persoanei juridice	190
Secțiunea a 4-a. Conținutul constitutiv al infracțiunii	199
§1. Latura obiectivă	199
1.1. Noțiune și structură.....	199
1.2. Elementul material.....	199
1.3. Urmarea imediată.....	200
1.4. Legătura de cauzalitate	201
1.4.1. Elementele raportului de cauzalitate.....	203
1.4.2. Teorii privitoare la raportul de cauzalitate.....	203
1.5. Condiții de loc, timp, mod și împrejurări în care se săvârșesc unele infracțiuni (cerințe esențiale)	204
§2. Latura subiectivă a infracțiunii	205
2.1. Noțiune	205
2.2. Vinovăția ca element al laturii subiective	205
2.3. Mobilul	206
2.4. Scopul infracțiunii	207
Bibliografie selectivă.....	207
Capitolul IV. Formele infracțiunii intenționate după fazele ei de desfășurare	209
Secțiunea 1. Fazele de desfășurare a infracțiunii intenționate.....	209
§1. Noțiune.....	209
§2. Perioada internă	210
§3. Perioada externă.....	211
Secțiunea a 2-a. Formele infracțiunii intenționate în raport de fazele de desfășurare.....	211
§1. Noțiune și caracterizare.....	211
§2. Formele infracțiunii intenționate.....	212
Secțiunea a 3-a. Actele pregătitoare (preparatorii).....	212
§1. Noțiune.....	212
§2. Modalitățile actelor pregătitoare	212
§3. Condițiile actelor pregătitoare.....	213
§4. Felurile actelor pregătitoare și caracteristicile acestora	214
§5. Incriminarea și sancționarea actelor pregătitoare.....	215
Secțiunea a 4-a. Tentativa	217
§1. Definiție și caracterizare	217
§2. Condiții	218
§3. Conținutul tentativei.....	218
3.1. Obiectul tentativei.....	219
3.2. Subiectul tentativei	219
3.3. Latura obiectivă	219
3.4. Latura subiectivă.....	220
§4. Infracțiuni la care tentativa nu este posibilă.....	221
§5. Formele tentativei	222

5.1. Tentativa întreruptă (neterminată).....	222
5.2. Tentativa perfectă sau fără efect.....	223
5.3. Tentativa idonee (periculoasă) și tentativa neidonee (nepericuloasă).....	223
§6. Incriminarea și sancționarea tentativei.....	225
6.1. Incriminarea tentativei.....	225
6.2. Sancționarea tentativei.....	226
6.3. Practică judiciară.....	227
Secțiunea a 5-a. Infracțiunea consumată.....	228
§1. Noțiune.....	228
§2. Infracțiunea – fapt consumat.....	229
§3. Infracțiunea – fapt epuizat.....	229
Secțiunea a 6-a. Cauzele de nepedepsire a tentativei – desistarea și împiedicarea producerii rezultatului.....	230
§1. Noțiune și caracterizare.....	230
§2. Desistarea.....	231
§3. Împiedicarea producerii rezultatului.....	232
§4. Efectele desistării și ale împiedicării producerii rezultatului.....	233
§5. Aspecte de drept comparat.....	233
§6. Practică judiciară.....	235
Bibliografie selectivă.....	237
Capitolul V. Unitatea și pluralitatea de infracțiuni.....	239
Secțiunea 1. Considerații generale privind unitatea și pluralitatea de infracțiuni.....	239
Secțiunea a 2-a. Unitatea de infracțiune.....	240
§1. Noțiune.....	240
§2. Felurile unității de infracțiune.....	240
§3. Unitatea naturală de infracțiune.....	241
3.1. Noțiune.....	241
3.2. Formele unității naturale de infracțiune.....	241
3.2.1. Infracțiunea simplă.....	241
3.2.2. Infracțiunea continuă.....	243
3.2.3. Infracțiunea deviată.....	245
§4. Unitatea legală de infracțiune.....	247
4.1. Noțiune.....	247
4.2. Formele unității legale.....	247
4.2.1. Infracțiunea continuată.....	247
4.2.2. Infracțiunea complexă.....	254
4.2.3. Infracțiunea de obicei.....	260
4.2.4. Infracțiunea progresivă.....	262
4.3. Practică judiciară.....	263
Secțiunea a 3-a. Pluralitatea de infracțiuni.....	266
§1. Noțiune.....	266
§2. Formele pluralității de infracțiuni.....	267
§3. Concursul de infracțiuni.....	268

3.1. Noțiune	268
3.2. Condițiile de existență ale concursului de infracțiuni	268
3.3. Formele concursului de infracțiuni	269
3.3.1. Concursul real de infracțiuni	269
3.3.2. Concursul ideal sau formal de infracțiuni	271
3.4. Aspecte de drept comparat	271
3.5. Practică judiciară	272
§4. Sancționarea concursului de infracțiuni	274
4.1. Sisteme de sancționare	274
4.2. Pedepșa principală în caz de concurs de infracțiuni săvârșite de persoana fizică	275
4.3. Excepții de la sistemul de sancționare a concursului de infracțiuni	277
4.4. Contopirea pedepselor pentru infracțiuni concurente săvârșite de persoana fizică	277
4.5. Aspecte de drept comparat	278
4.6. Practică judiciară	279
§5. Recidiva	280
5.1. Noțiune și caracterizare	280
5.2. Recidiva în cazul persoanei fizice	281
5.3. Termenii recidivei	281
5.4. Modalitățile recidivei	282
5.5. Modalitățile recidivei în Codul penal	283
5.5.1. Recidiva postcondamnatore	283
5.5.2. Recidiva postexecutorie	285
5.6. Condamnările care nu atrag starea de recidivă	286
5.7. Pedepșa în caz de recidivă	288
5.7.1. Pedepșa în cazul recidivei postcondamnatore	289
5.7.2. Pedepșa în cazul recidivei postexecutorii	294
5.7.3. Descoperirea ulterioară a stării de recidivă	294
§6. Recidiva în cazul persoanei juridice	296
§7. Pluralitatea intermediară	296
§8. Pedepsele complementare, pedepsele accesorii și măsurile de siguranță în caz de pluralitate de infracțiuni	298
§9. Aspecte de drept comparat	298
§10. Practică judiciară	300
Bibliografie selectivă	303
Capitolul VI. Cauzele justificative și de neimputabilitate	306
Secțiunea 1. Considerații generale privind cauzele justificative	306
§1. Conceptul de cauze justificative	306
§2. Clasificarea cauzelor justificative	308
§3. Condiții de aplicare a cauzelor justificative	309
§4. Justificarea conceptului de antijuridicitate (fapta nu este justificată)	310
§5. Antijuridicitatea formală și antijuridicitatea materială (substanțială)	311
§6. Raportul dintre antijuridicitate și vinovăție	312

§7. Consecințe ale existenței unei cauze justificative	313
Secțiunea a 2-a. Legitima apărare	313
§1. Noțiuni și caracterizare.....	313
§2. Condițiile legitimei apărări	314
2.1. Condiții privitoare la atac	314
2.2. Condiții privitoare la apărare	319
2.3. Condiții referitoare la atac în cazul legitimei apărări – modalitatea specială.....	321
2.4. Condiții privitoare la apărare în cazul legitimei apărări modalitatea specială.....	322
§3. Efectele legitimei apărări	323
§4. Aspecte de drept comparat.....	323
§5. Practică judiciară.....	324
Secțiunea a 3-a. Starea de necesitate	326
§1. Noțiuni și caracterizare.....	326
§2. Condițiile stării de necesitate	326
2.1. Condiții privind pericolul	326
2.2. Condiții privind acțiunea de salvare	329
§3. Efectele stării de necesitate	331
§4. Aspecte de drept comparat.....	331
§5. Practică judiciară.....	333
Secțiunea a 4-a. Exercițarea unui drept sau îndeplinirea unei obligații.....	334
§1. Considerații generale privind cauza justificativă a exercitării unui drept sau a îndeplinirii unei obligații.....	334
§2. Exercițarea unui drept sau îndeplinirea unei obligații.....	335
§3. Obligația impusă de autoritatea competentă	340
§4. Efecte	343
§5. Referințe istorice și de drept comparat	343
Secțiunea a 5-a. Consimțământul persoanei vătămate	344
§1. Consimțământul persoanei vătămate. Delimitări	344
§2. Justificarea reglementării	345
§3. Condiții de valabilitate a consimțământului.....	346
§4. Chestiuni speciale care se pun în legătură cu consimțământul	350
§5. Aspecte de drept comparat.....	352
II. Cauzele de neimputabilitate.....	352
Secțiunea 1. Considerații generale privind cauzele de neimputabilitate	352
§1. Noțiuni și caracterizare.....	352
§2. Clasificarea cauzelor de neimputabilitate	353
Secțiunea a 2-a. Constrângerea fizică.....	354
§1. Noțiuni și caracterizare.....	354
§2. Condiții	354
§3. Efectele constrângerii fizice.....	355
Secțiunea a 3-a. Constrângerea morală	356
§1. Noțiuni și caracterizare.....	356
§2. Condiții	356

§3. Efectele constrângerii morale	358
§4. Practică judiciară.....	359
Secțiunea a 4-a. Excesul neimputabil.....	359
§1. Noțiuni și caracterizare.....	359
§2. Condițiile excesului neimputabil în caz de legitimă apărare.....	360
§3. Condițiile excesului neimputabil în caz de stare de necesitate	362
§4. Efectele excesului neimputabil	363
Secțiunea a 5-a. Minoritatea făptuitorului.....	363
§1. Noțiuni și caracterizare	363
§2. Condițiile minorității.....	364
§3. Efectele minorității.....	365
§4. Practică judiciară.....	365
Secțiunea a 6-a. Iresponsabilitatea	365
§1. Noțiuni și caracterizare.....	365
§2. Condițiile stării de ireponsabilitate.....	367
§3. Efectele ireponsabilității.....	368
§4. Practică judiciară.....	369
Secțiunea a 7-a. Intoxicația	371
§1. Noțiuni și caracterizare.....	371
§2. Intoxicația – cauză de neimputabilitate.....	372
§3. Condițiile intoxicației.....	372
§4. Efectele intoxicației	374
§5. Practică judiciară.....	375
Secțiunea a 8-a. Eroarea	375
§1. Noțiuni și caracterizare.....	375
§2. Clasificarea erorii în dreptul penal.....	378
§3. Condiții	379
§4. Efectele erorii de fapt.....	381
§5. Aspecte de drept comparat.....	381
§6. Practică judiciară.....	382
Secțiunea a 9-a. Cazul fortuit	384
§1. Noțiuni și caracterizare.....	384
§2. Condițiile cazului fortuit	385
§3. Efectele cazului fortuit	386
§4. Practică judiciară.....	387
Bibliografie selectivă.....	389
Capitolul VII. Infractorul	391
Secțiunea 1. Infractorul sub aspect criminologic și sub aspect juridic.....	391
§1. Infractorul sub aspect criminologic.....	391
§2. Infractorul sub aspect juridic	392
Secțiunea a 2-a. Clasificarea infractorilor	393
Secțiunea a 3-a. Aspecte generale privind pluralitatea de infractori	394
Secțiunea a 4-a. Formele pluralității de infractori	396
§1. Pluralitatea naturală	396
§2. Pluralitatea constituită.....	396

§3. Pluralitatea ocazională (participația penală)	398
Secțiunea a 5-a. Participația penală.....	398
§1. Noțiune și caracterizare.....	398
§2. Felurile participației penale.....	399
§3. Natura juridică a participației.....	399
§4. Condițiile generale ale participației penale.....	401
Secțiunea a 6-a. Formele participației penale.....	404
§1. Autorul.....	405
1.1. Coautoratul.....	405
1.2. Condițiile coautoratului.....	405
1.3. Aspecte de drept comparat.....	411
1.4. Practică judiciară.....	411
§2. Instigarea.....	415
2.1. Condițiile instigării.....	415
2.2. Formele instigării.....	419
2.3. Aspecte de drept comparat.....	420
2.4. Practică judiciară.....	421
§3. Complicitatea.....	423
3.1. Condițiile complicității.....	423
3.2. Formele complicității.....	426
3.3. Aspecte de drept comparat.....	430
3.4. Practică judiciară.....	430
Secțiunea a 7-a. Participația improprie (imperfectă).....	433
§1. Noțiune și caracterizare.....	433
§2. Modalitatea intenție și culpă.....	435
§3. Modalitatea intenție și lipsă de vinovăție.....	436
§4. Aspecte de drept comparat.....	437
§5. Practică judiciară.....	438
Secțiunea a 8-a. Pedepsa în caz de participație.....	439
§1. Fapta prevăzută de legea penală, temeiul obiectiv al răspunderii penale a participanților.....	439
§2. Sisteme de sancționare a participanților la infracțiune.....	439
§3. Sistemul consacrat de Codul penal privitor la pedepsirea participanților la infracțiune.....	440
§4. Pedepsa în cazul participației proprii.....	440
§5. Pedepsa în cazul participației penale improprii.....	441
§6. Circumstanțele personale și reale.....	442
§7. Împiedicarea de către participant a săvârșirii faptei.....	443
7.1. Noțiune.....	443
7.2. Condiții.....	443
7.3. Efecte.....	444
Bibliografie selectivă.....	445

Titlul III. Răspunderea penală	447
Capitolul I. Aspecte generale privind răspunderea penală	447
Secțiunea 1. Noțiunea de răspundere penală	447
§1. Noțiune.....	447
§2. Reglementare	448
Secțiunea a 2-a. Principiile răspunderii penale	448
§1. Principiul legalității răspunderii penale	448
§2. Infracțiunea este unicul temei al răspunderii penale	449
§3. Principiul umanismului	449
§4. Principiul răspunderii penale personale	449
§5. Principiul unicității răspunderii penale (<i>non bis in idem</i>)	449
§6. Principiul inevitabilității răspunderii penale	450
§7. Principiul individualizării răspunderii penale	450
§8. Promptitudinea răspunderii penale.....	450
Secțiunea a 3-a. Durata și etapele răspunderii penale	451
§1. Durata răspunderii penale	451
§2. Etapele răspunderii penale	452
Bibliografie selectivă	453
Capitolul II. Cauzele care înlătură răspunderea penală	455
Secțiunea 1. Considerații generale	455
§1. Noțiunea și clasificarea cauzelor care înlătură răspunderea penală	455
§2. Efectele cauzelor care înlătură răspunderea penală.....	456
Secțiunea a 2-a. Amnistia	456
§1. Noțiune.....	456
§2. Felurile amnistiei	457
§3. Obiectul și caracterele amnistiei	457
§4. Efectele amnistiei.....	458
§5. Limitele efectelor amnistiei	458
§6. Continuarea procesului penal pentru infracțiunile amnistiate.....	459
§7. Practică judiciară.....	459
Secțiunea a 3-a. Prescripția răspunderii penale	460
§1. Noțiunea de prescripție a răspunderii penale	460
§2. Efecte	460
§3. Termenele de prescripție a răspunderii penale pentru persoana fizică...	461
§4. Termenele de prescripție a răspunderii penale pentru persoana juridică .	462
§5. Calculul termenelor de prescripție	462
§6. Întreruperea cursului prescripției	464
6.1. Noțiune	464
6.2. Cauzele de întrerupere a prescripției	464
6.3. Efecte	466
6.4. Prescripția specială	466
§7. Suspendarea cursului prescripției răspunderii penale	466
7.1. Explicații preliminare	466
7.2. Cauzele de suspendare a prescripției	467

7.3. Efecte	468
§8. Aspecte de drept comparat	468
§9. Practică judiciară	469
Secțiunea a 4-a. Lipsa plângerii prealabile și retragerea plângerii prealabile ..	470
§1. Lipsa plângerii prealabile	470
1.1. Noțiune	470
1.2. Efectele și caracterele plângerii prealabile	471
1.3. Consecințele lipsei plângerii prealabile	472
§2. Retragerea plângerii prealabile	472
§3. Practică judiciară	474
Secțiunea a 5-a. Împăcarea	475
§1. Noțiune și caracterizare	475
§2. Condițiile împăcării	475
§3. Efectele împăcării	477
Bibliografie selectivă	477
Titlul IV. Sancțiunile de drept penal	479
Capitolul I. Considerații generale asupra sancțiunilor de drept penal	479
Secțiunea 1. Sancțiunile de drept penal și caracterul lor	479
Secțiunea a 2-a. Cadrul sancțiunilor în dreptul penal	480
Bibliografie selectivă	482
Capitolul II. Pedepsele	483
Secțiunea 1. Noțiunea și trăsăturile pedepsei	483
§1. Noțiuni generale	483
§2. Funcțiile pedepsei	484
§3. Categoriile de pedepse	486
§4. Cadrul pedepselor în dreptul penal român	486
4.1. Reglementarea pedepselor	486
4.2. Unele referințe istorice și de drept comparat în materia pedepselor	487
Secțiunea a 2-a. Pedepsele principale aplicabile persoanei fizice	490
§1. Pedepsa detențiunii pe viață	490
§2. Pedepsa închisorii	492
2.1. Regimul de maximă siguranță	492
2.2. Regimul închis	493
2.3. Regimul semideschis	493
2.4. Regimul deschis	493
2.5. Stabilirea regimului de executare a pedepselor privative de libertate	493
2.6. Schimbarea regimului de executare a pedepselor privative de libertate	494
2.7. Individualizarea regimului de executare a pedepselor privative de libertate	495

2.8. Munca prestată de persoanele condamnate la pedepse privative de libertate	495
2.9. Aspecte de drept comparat.....	497
§3. Amenda penală	498
3.1. Amenda care însoțește pedeapsa închisorii.....	499
3.2. Înlocuirea pedepsei amenzii cu pedeapsa închisorii	500
3.3. Executarea pedepsei amenzii prin prestarea unei munci neremunerate în folosul comunității (art. 64 C.pen.).....	501
3.3.1. Condițiile înlocuirii amenzii neexecutate cu obligația condamnatului de a presta o muncă neremunerată în folosul comunității	502
3.3.2. Înlocuirea amenzii care a însoțit pedeapsa închisorii cu obligația condamnatului de a presta o muncă neremunerată în folosul comunității	503
3.3.3. Înlocuirea cu zile de închisoare a zilelor-amendă neexecutate prin muncă în folosul comunității	504
3.3.4. Înlocuirea pedepsei amenzii închisorii în ipoteza în care condamnatul nu consimte la executarea amenzii prin prestarea unei munci neremunerate în folosul comunității	505
3.3.5. Încetarea executării muncii în folosul comunității dispuse în condițiile prevăzute de art. 64 alin. (1) C.pen.....	505
3.4. Aspecte de drept comparat.....	505
Secțiunea a 3-a. Pedepsele complementare aplicabile persoanei fizice	507
§1. Pedeapsa complementară a interzicerii unor drepturi	507
1.1. Caracterizarea pedepsei interzicerii exercițiului unor drepturi	508
1.2. Conținutul interzicerii unor drepturi	508
1.3. Aplicarea pedepse interzicerii unor drepturi.....	514
1.3.1. Condiții de aplicare a pedepsei interzicerii exercitării unor drepturi.....	514
1.3.2. Executarea pedepsei complementare a interzicerii exercitării unor drepturi	516
1.3.3. Comunicarea dispunerii pedepsei complementare.....	517
1.3.4. Acordarea de permisiuni în executarea pedepsei complementare a interzicerii executării unor drepturi	519
§2. Degradarea militară.....	520
§3. Publicarea hotărârii definitive de condamnare.....	521
Secțiunea a 4-a. Pedepsele accesorii aplicabile persoanei fizice.....	522
Secțiunea a 5-a. Practică judiciară.....	524
Secțiunea a 6-a. Pedepsele principale aplicabile persoanei juridice.....	528
§1. Condițiile răspunderii penale a persoanei juridice	529
1.1. Personalitatea juridică.....	529
1.2. Capacitatea juridică	529
1.3. Săvârșirea infracțiunilor în realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice	529

§2. Pedepșa principală aplicabilă persoanei juridice.....	530
2.1. Amenda.....	530
§3. Pedepșele complementare aplicabile persoanei juridice	532
3.1. Dizolvarea persoanei juridice	532
3.2. Suspendarea activității sau a uneia dintre activitățile persoanei juridice.....	534
3.3. Închiderea unor puncte de lucru ale persoanei juridice (art. 142 C.pen.).....	536
3.4. Interzicerea de a participa la procedurile de achiziții publice (art. 143 C.pen.).....	536
3.5. Plasarea sub supraveghere judiciară (art. 144 C.pen.).....	536
§4. Afișarea sau publicarea hotărârii de condamnare (art. 145 C.pen.)	536
§5. Aspecte de drept comparat	537
§6. Practică judiciară.....	538
Bibliografie selectivă.....	540
Capitolul III. Minoritatea	543
Secțiunea 1. Considerații generale privind răspunderea penală a minorilor. Explicații preliminare.....	543
Secțiunea a 2-a. Referințe istorice.....	544
Secțiunea a 3-a. Limitele răspunderii penale a minorilor.....	551
Secțiunea a 4-a. Sistemul sancționator pentru minori	552
Secțiunea a 5-a. Măsurile educative neprivative de libertate	553
§1. Stagiul de formare civică	554
§2. Supravegherea.....	555
§3. Consemnarea la sfârșit de săptămână.....	556
§4. Asistarea zilnică.....	557
§5. Obligații ce pot fi impuse minorului.....	558
§6. Modificarea sau încetarea obligațiilor.....	559
§7. Prelungirea sau înlocuirea măsurilor educative neprivative de libertate	560
Secțiunea a 6-a. Măsurile educative privative de libertate aplicabile minorilor infractori.....	560
§1. Internarea într-un centru educativ	561
§2. Internarea într-un centru de detenție	562
Secțiunea a 7-a. Dispoziții comune privind răspunderea penală a minorului	565
§1. Efectele cauzelor de atenuare și agravare	565
§2. Pluralitatea de infracțiuni	565
§3. Descoperirea unei infracțiuni săvârșite în timpul minorității.....	567
§4. Prescripția răspunderii penale a minorilor	567
§5. Prescripția executării măsurilor educative	567
§6. Efectele măsurilor educative.....	567
§7. Situația minorului devenit major.....	568
Secțiunea a 8-a. Aspecte de drept comparat.....	568
§1. Noțiuni generale.....	568
§2. Franța	570

§3. Germania.....	573
§4. Italia	575
§5. Spania	577
§6. Portugalia	579
§7. Anglia și Țara Galilor	581
Secțiunea a 9-a. Practică judiciară.....	582
Bibliografie selectivă.....	582
Capitolul IV. Măsurile de siguranță	584
Secțiunea 1. Explicații preliminare	584
§1. Noțiune și caracterizare.....	584
§2. Scopul măsurilor de siguranță.....	586
§3. Aspecte de drept comparat.....	589
Secțiunea a 2-a. Măsurile de siguranță – în special.....	591
§1. Obligarea la tratament medical	591
§2. Internarea medicală.....	592
§3. Interzicerea unei funcții sau profesii	594
§4. Confiscarea specială.....	596
4.1. Condiții generale privind dispunerea măsurii de siguranță a confiscării speciale.....	597
4.2. Categoriile de bunuri supuse confiscării speciale conform prevederilor art. 112 C.pen.	599
4.3. Limitări ale măsurii de siguranță a confiscării speciale.....	607
4.4. Confiscarea specială prin echivalent.....	609
4.5. Confiscarea bunurilor obținute din exploatarea sau folosirea bunurilor față de care s-a dispus măsura confiscării.....	609
4.6. Executarea confiscării speciale.....	610
4.7. Aspecte de drept comparat.....	611
4.8. Practică judiciară	616
§5. Confiscarea extinsă	621
5.1. Cadrul legislativ intern privind măsura confiscării extinse în legislația penală.....	622
5.2. Condiții	624
5.3. Instituirea prin prevederi constituționale a prezumției dobândirii licite a averii.....	627
5.4. Aspecte de drept comparat privind măsura confiscării extinse.....	633
5.7. Practică judiciară	638
Bibliografie selectivă.....	638
Titlul V. Aplicarea și executarea pedepsei.....	641
Capitolul I. Individualizarea pedepselor	641
Secțiunea 1. Aspecte generale.....	641
§1. Noțiune și cadru	641
1.1. Noțiune	641
1.2. Cadru	642

§2. Formele individualizării pedepselor.....	642
Secțiunea a 2-a. Individualizarea judiciară a pedepselor.....	643
§1. Generalități.....	643
§2. Împrejurările care atenuează sau agravează răspunderea penală	648
2.1. Aspecte introductive	648
2.2. Clasificarea circumstanțelor	649
2.3. Circumstanțele atenuante.....	649
2.3.1. Circumstanțe atenuante legale	649
2.3.2. Circumstanțele atenuante judiciare	657
2.3.3. Efectele circumstanțelor atenuante	658
2.3.4. Aspecte de drept comparat.....	659
2.3.5. Practică judiciară	660
2.4. Circumstanțele agravante.....	663
2.5. Concursul între cauze de atenuare sau de agravare.....	669
2.5.1. Concursul între cauzele de atenuare a pedepsei.....	669
2.5.2. Concursul între cauzele de agravare a pedepsei.....	669
2.5.3. Concursul între cauze de atenuare și de agravare a pedepsei.....	670
2.6. Aspecte de drept comparat.....	670
2.7. Practică judiciară	674
Bibliografie selectivă.....	677
Capitolul II. Mijloace de individualizare a pedepselor	679
Secțiunea 1. Renunțarea la aplicarea pedepsei	679
§1. Caracterizare și natură juridică	679
§2. Condiții de aplicare	680
§3. Avertismentul.....	683
§4. Efectele și anularea renunțării la aplicarea pedepsei.....	684
§5. Aspecte de drept comparat.....	684
Secțiunea a 2-a. Amânarea aplicării pedepsei	685
§1. Noțiuni și natura juridică.....	685
§2. Condițiile amânării aplicării pedepsei.....	685
2.1. Condiții privind infracțiunea.....	686
2.2. Condiții privind infractorul.....	688
§3. Cazuri speciale de aplicare.....	693
§4. Termenul de supraveghere. Măsurile de supraveghere și obligații	694
§5. Revocarea amânării aplicării pedepsei [art. 88 alin. (1)-(4) C.pen.]	697
5.1. Revocarea obligatorie	697
5.2. Revocarea facultativă.....	697
§6. Anularea amânării aplicării pedepsei	698
§7. Efectele amânării aplicării pedepsei	698
§8. Aspecte de drept comparat.....	699
Secțiunea a 3-a. Suspendarea executării pedepsei sub supraveghere.....	699
§1. Noțiune și caracterizare.....	699
§2. Condiții de aplicare	700
2.1. Condiții privitoare la natura și cuantumul pedepsei.....	700

2.2. Condiții cu privire la antecedentele infractorului	701
§3. Termenul de supraveghere	702
§4. Măsurile de supraveghere și obligațiile	702
§5. Supravegherea condamnatului	703
§6. Modificarea sau încetarea obligațiilor.....	703
§7. Revocarea suspendării executării pedepsei sub supraveghere	704
7.1. Revocarea obligatorie în caz de nerespectare a măsurilor de supraveghere ori de neexecutare a obligațiilor impuse, cu rea-credință	704
7.2. Revocarea obligatorie în caz de neîndeplinire integrală a obligațiilor civile stabilite prin hotărâre, cu rea-credință	705
7.3. Revocarea obligatorie în caz de neexecutare a pedepsei amenzii în termenul de supraveghere, care a fost înlocuită cu pedeapsa închisorii.....	706
7.4. Revocarea obligatorie în caz de săvârșire în termenul de supraveghere a unei noi infracțiuni, cu intenție sau intenție depășită, pentru care s-a pronunțat o hotărâre de condamnare la pedeapsa închisorii	708
7.5. Revocarea facultativă.....	711
§8. Anularea suspendării executării pedepsei sub supraveghere	711
§9. Efectele suspendării executării pedepsei sub supraveghere	712
9.1. Efectul imediat.....	712
9.2. Efectul definitiv	712
§10. Suspendarea executării pedepsei sub supraveghere în cazuri speciale	713
§11. Aspecte de drept comparat.....	713
Secțiunea a 4-a. Liberarea condiționată	716
§1. Considerații generale	716
§2. Referințe istorice.....	718
§3. Condiții de acordare	722
3.1. Condițiile liberării condiționate în cazul detențiunii pe viață	722
3.2. Condițiile liberării condiționate în cazul pedepsei închisorii.....	725
3.3. Procedura de acordare a liberării condiționate.....	728
§4. Măsurile de supraveghere și obligațiile	729
§5. Supravegherea condamnatului	730
§6. Modificarea sau încetarea obligațiilor.....	730
§7. Revocarea liberării condiționate	732
§8. Anularea liberării condiționate.....	732
§9. Efectele liberării condiționate	733
§10. Aspecte de drept comparat.....	734
10.1. Franța.....	734
10.2. Italia	735
10.3. Olanda.....	735
10.4. Statele Unite ale Americii.....	736
10.5. Portugalia.....	736
10.6. Germania	737

10.7. Grecia.....	737
10.8. Spania.....	737
10.9. Elveția.....	737
Secțiunea a 5-a. Calculul pedepselor.....	738
§1. Durata executării.....	738
§2. Computarea duratei măsurilor preventive privative de libertate.....	738
§3. Practică judiciară.....	738
Bibliografie selectivă.....	741
Titlul VI. Cauzele care înlătură sau modifică executarea pedepsei	745
Secțiunea 1. Aspecte generale.....	745
Secțiunea a 2-a. Grațierea.....	745
§1. Noțiune.....	745
§2. Incursiune în istoria dreptului românesc referitoare la instituția grațierii	746
2.1. Grațierea în perioada antichității.....	746
2.2. Grațierea în Epoca feudală.....	746
2.3. Grațierea în Epoca modernă	749
2.4. Influența perioadei comuniste asupra grațierii.....	750
2.5. Grațierea după 1989 și până în contemporaneitate	754
§3. Caracterele grațierii.....	755
§4. Obiectul grațierii	759
§5. Efectele grațierii.....	760
5.1. Efectele grațierii asupra pedepselor principale	760
5.2. Efectele grațierii asupra pedepsei a cărei executarea a fost suspendată sub supraveghere	761
5.3. Efectele grațierii asupra pedepselor complementare	761
5.4. Efectele grațierii pedepselor accesorii	762
5.5. Efectele grațierii asupra măsurilor de siguranță.....	762
5.6. Efectele grațierii asupra măsurilor educative.....	762
5.7. Efectele grațierii asupra drepturilor persoanei vătămate.....	762
§6. Efectele grațierilor succesive.....	762
§7. Aspecte de drept comparat.....	763
7.1. Austria	763
7.2. Danemarca	764
7.3. Elveția.....	765
7.4. Franța.....	765
7.5. Germania	767
7.6. Grecia.....	768
7.7. Italia.....	768
7.8. Marea Britanie	769
7.9. Spania	769
7.10. Suedia	769
7.11. Țările de Jos.....	769
7.12. Statele Unite ale Americii.....	770

7.13. Japonia.....	770
Secțiunea a 3-a. Prescripția executării pedepsei.....	771
§1. Noțiune.....	771
§2. Efectele prescripției executării pedepsei.....	771
§3. Termenele de prescripție a executării pedepsei pentru persoana fizică.....	772
§4. Termenele de prescripție a executării pedepsei aplicate persoanei juridice.....	773
§5. Întreruperea cursului prescripției executării pedepsei.....	774
§6. Suspendarea cursului prescripției executării pedepsei.....	775
§7. Aspecte de drept comparat.....	775
§8. Practică judiciară.....	776
Bibliografie selectivă.....	779
Titlul VII. Cauzele care înlătură consecințele condamnării.....	781
Secțiunea 1. Aspecte generale.....	781
Secțiunea a 2-a. Reabilitarea.....	781
§1. Noțiune.....	781
§2. Felurile reabilitării.....	782
§3. Efectele reabilitării.....	782
§4. Trăsăturile reabilitării.....	783
§5. Reabilitarea de drept.....	783
5.1. Noțiune.....	783
5.2. Condițiile reabilitării de drept.....	784
§6. Reabilitarea judecătorească.....	784
6.1. Noțiune.....	784
6.2. Condițiile reabilitării judecătorești.....	785
6.3. Calcularea termenelor de reabilitare.....	785
6.4. Anularea reabilitării.....	787
6.5. Aspecte de drept comparat.....	787
6.6. Efectele reabilitării.....	789
§7. Practică judiciară.....	790
Bibliografie selectivă.....	792

Titlul I Noțiuni generale

Capitolul I Dreptul penal ca ramură de drept și știința dreptului penal

Secțiunea 1. Dreptul penal ca ramură de drept

§1. Noțiunea dreptului penal

Dreptul penal reprezintă instrumentul prin care se apără cele mai importante valori sociale împotriva faptelor periculoase.

Denumirea de „drept penal” este folosită în *două accepțiuni*: *prima*, în sensul de ramură specifică a dreptului, care reunește sistemul normelor juridice penale; *cea de-a doua*, cu semnificația de știință, de ramură distinctă a științelor juridice care studiază aceste norme.

Curtea Constituțională a definit dreptul penal ca fiind „ansamblul normelor juridice prin care se stabilesc ce fapte constituie infracțiuni, sancțiunea ce urmează a fi adoptată (aplicată) în cazul săvârșirii infracțiunii, condițiile în care statul poate trage la răspundere penală persoanele care săvârșesc infracțiuni, precum și condițiile în care urmează să fie executate pedepsele și măsurile ce se pot lua în cazul săvârșirii unor fapte penale¹.

În literatura de specialitate, dreptul penal este definit în mod diferit de anumiți autori².

În opinia noastră, dreptul penal este o ramură a sistemului nostru de drept, fiind alcătuit dintr-o totalitate de norme juridice legiferate de puterea legislativă, care stabilesc ce fapte constituie infracțiuni, condițiile răspunderii penale, sancțiunile și alte măsuri ce urmează a fi aplicate sau luate de către instanțele judecătorești

¹ D.C.C. nr. 78/2014 (M.Of. nr. 273 din 14 aprilie 2014).

² A se vedea C. Bulai, B. Bulai, Manual de drept penal. Partea generală, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 2; C. Mitrache, Cr. Mitrache, Drept penal român. Partea generală, ed. a 4-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2005, p. 8; G. Stefani, G. Lvasseur, Droit pénal général, Dalloz, Paris, 1993, p. 41; G. Bettiol, Diritto penale, Cedam, Padova, 1994, p. 39; F. Streteanu, D. Nițu, Drept penal. Partea generală, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 6; M. Hotca, Manual de drept penal. Partea Generală, Ed. Universul Juridic, București, 2017, p. 7; N. Neagu, Drept penal Partea generală, Ed. Universul Juridic, București, 2019, p. 7; C. Duvac, Drept penal român, vol. I, Ed. Hamangiu, București, 2021, p. 47.

persoanelor care au săvârșit infracțiuni, în scopul apărării celor mai importante valori sociale ale statului de drept.

Din analiza definiției dreptului penal se desprind *caracteristicile* acestei ramuri de drept, și anume:

a) *dreptul penal este o ramură de drept distinctă, care face parte din sistemul dreptului românesc*, alături de dreptul constituțional, dreptul administrativ, dreptul civil, dreptul comercial, dreptul muncii și protecției sociale, dreptul familiei, dreptul internațional etc.;

b) *dreptul penal are autonomie în raport cu celelalte ramuri de drept*, deoarece reglementează un domeniu distinct de relații sociale, și anume cele care privesc reacția socială împotriva infracțiunilor;

c) *dreptul penal are o structură unitară*, întrucât dispozițiile sale, fie din partea generală, fie din partea specială, au un caracter unitar, se completează în mod reciproc și nu ar putea exista unele fără celelalte;

d) ca orice altă ramură de drept, *dreptul penal este format dintr-o totalitate de norme juridice* care au un conținut normativ și care reglementează o anumită sferă de relații sociale; totalitatea normelor juridice penale alcătuiesc conținutul normativ al legii penale¹;

e) *normele dreptului penal stabilesc faptele considerate infracțiuni, condițiile de tragere la răspundere penală a persoanelor care le săvârșesc, precum și sancțiunile* ce trebuie aplicate sau luate în cazul încălcării lor;

f) *normele juridice penale se aplică în scopul ocrotirii statului de drept, a ordinii de drept* din România împotriva faptelor periculoase.

Toate aceste trăsături oferă dreptului penal un rol și un specific aparte în contextul celorlalte ramuri de drept, ca principal instrument în lupta de apărare a celor mai importante valori sociale, ce pot fi periclitare prin fapte de o periculozitate socială deosebită².

§2. Obiectul dreptului penal

Cunoașterea obiectului dreptului penal este importantă, deoarece de el depinde, în primul rând, gruparea normelor de drept penal într-o ramură aparte de drept și, apoi, de caracterul și felul obiectului depinde caracterul normelor care formează conținutul dreptului penal.

După cum susțin unii autori³, obiectul dreptului penal îl constituie relațiile de represiune penală, relații ce se stabilesc, după săvârșirea infracțiunii, între stat și infractor, prin care statul are dreptul și obligația să tragă la răspundere penală pe infractor, iar infractorul are obligația să suporte pedeapsa.

¹ A se vedea F. Streteanu, D. Nițu, op. cit., p. 12.

² A se vedea F. Muñoz Conde, M. Garcia Arán, Derecho Penal, Parte General, ed. a 6-a, Ed. Tirant Lo Blach, Valencia, 2004, p. 30.

³ A se vedea I. Oancea, Tratat de drept penal. Partea generală, Ed. All, București, 1994, p. 7; M. Zolyneak, M.I. Michinici, Drept Penal. Partea generală, Ed. Fundației „Chemarea”, Iași, 1999, p. 9.

Unei asemenea opinii i se reproșează că reduce obiectul dreptului penal doar la relații de conflict, de represiune penală, neținându-se seama și de rolul preventiv al dreptului penal.

Alți autori¹ au exprimat opinia, pe care o considerăm întemeiată, că obiectul dreptului penal cuprinde relațiile de apărare socială, relații ce se nasc nu din momentul săvârșirii faptei interzise, ci din momentul intrării în vigoare a legii penale. Deci, legea penală îndeplinește o funcție de recomandare și pretindere a unei anumite conduite din partea membrilor societății față de normele juridice penale.

În condițiile în care obligația instituită este respectată de destinatarii legii penale, se naște *un raport juridic de conformare*. Atunci când însă obligația cuprinsă în norma penală este nesocotită, săvârșindu-se fapte prin care se pun în pericol ori se vatamă valorile sociale, se naște *un raport de conflict*, făptuitorul fiind obligat să suporte sancțiunea prevăzută de norma penală încălcată.

§3. Scopul legii penale

Prevederea în cuprinsul legii penale a unei dispoziții privitoare la scopul legii penale a fost diferit abordată de legislația statelor.

Legislația anterioară a prevăzut o dispoziție de acest fel, în schimb statele occidentale nu au prevăzut-o, arătând că această chestiune aparține doctrinei penale și nu legiuitorului.

Codul penal actual s-a aliniat acestei din urmă viziuni, renunțând la o dispoziție explicită cu privire la scopul legii penale.

O astfel de poziție diferită în privința necesității de a cuprinde sau nu în legea penală o dispoziție explicită asupra scopului legii penale nu este o opțiune de moment, ci reflectă un anumit mod de a concepe rolul și semnificațiile de ansamblu ale legislației penale.

Cu toate că nu mai apare explicit menționat în Codul penal, scopul legii penale se deduce cu ușurință din reglementarea în ansamblu a Codului, astfel încât acesta este reprezentat de ocrotirea valorilor sociale fundamentale ale societății bazate pe economia de piață, statul nostru de drept promovând pluralismul politic, democrația, drepturile omului și respectarea legii în mod egal de către toți cetățenii, fără privilegii și fără discriminări².

Protecția pe care o asigură dreptul penal constituie doar un fascicul al complexului de măsuri și reglementări juridice pe care dreptul, în general, le stabilește pentru a asigura funcționalitatea statului de drept. Alături de dreptul penal, toate celelalte ramuri de drept sunt chemate să apere, prin mijloacele lor specifice, valori sociale ce cad sub incidența dreptului.

Recrudescența infracționalității pe plan intern și internațional justifică măsurile de reacție socială, politica penală pe care statul de drept trebuie să o stabilească pentru prevenirea și combaterea fenomenului infracțional. În acest context, *scopul dreptului*

¹ A se vedea *V. Dongoroz*, *Drept penal*, reeditarea ediției din 1939, Asociația Română de Științe Penale, București, 2000, p. 12-15; *C. Bulai*, *Manual de drept penal partea generală*, Ed. All, București, 1997, p. 3; *C. Mitrache*, *Cr. Mitrache*, op. cit., p. 9; *C. Duvac*, op. cit., p. 48.

² A se vedea *C. Duvac*, op. cit., p. 50.

penal este de a apăra societatea, în ansamblu, membrii săi, în particular, împotriva oricăror fapte antisociale ce cad sub incidența legii penale.

În condițiile necesității de unificare a legislațiilor penale europene, scopul legii penale române nu mai poate fi limitat la apărarea valorilor naționale (cu toate că acestea rămân în continuare scopul ei principal), ci trebuie corelat cu noile îndatoriri ale legii penale legate de calitatea României de stat membru al Uniunii Europene și cu necesitatea combaterii fenomenului criminalității pe plan european, fenomen care influențează în chip hotărâtor și fenomenul criminalității din cadrul național.

§4. Subramurile dreptului penal

Urmând structura și diviziunea Codului penal, dreptul penal se împarte în două părți: *partea generală* și *partea specială*.

Partea generală a dreptului penal (corespunzător normelor din Partea generală a Codului penal) cuprinde regulile cu caracter general ce sunt aplicabile părții sale speciale, cum sunt: dispozițiile cu privire la aplicarea legii penale, reglementările referitoare la infracțiune și infractor, la sistemul sancțiunilor de drept penal și criteriile de aplicare a acestora, cele referitoare la cauzele care înlătură caracterul penal al faptei etc.

Partea specială a dreptului penal (corespunzător normelor din Partea specială a Codului penal și din legile speciale) cuprinde norme de incriminare care stabilesc conținutul concret al fiecărei infracțiuni și sancțiunile corespunzătoare pentru acestea.

Această sistematizare, în partea generală și partea specială, nu diminuează cu nimic unitatea dreptului penal, între cele două părți existând o strânsă legătură și interdependență¹.

În doctrina internațională de drept penal² se susține ideea împărțirii dreptului penal în două ramuri: *drept penal general* și *drept penal special*, pentru a desemna partea generală și, respectiv, partea specială a dreptului penal. Apreciem că o asemenea divizare a dreptului penal nu se justifică, deoarece normele generale sunt strâns legate de cele speciale, între ele existând, după cum am arătat, un raport de interdependență și condiționare reciprocă.

Normele generale nu pot fi desprinse de cele speciale și încadrate într-o ramură distinctă, deoarece nu au o existență independentă, o aplicare de sine stătătoare, ele fiind corelate și raportate la normele din partea specială, care, la rândul lor, se completează cu primele. Această opinie se impune cu atât mai mult cu cât normele din partea generală, ca și cele din partea specială a dreptului penal, au același obiect de reglementare, reprezentat de raporturile ce se stabilesc între stat și persoanele care au săvârșit infracțiuni³.

¹ A se vedea C. Bulai, op. cit., p. 15; I. Oancea, op. cit., p. 18.

² A se vedea R. Vouin, *Droit pénal spécial*, Sirey, Paris, 1968; G. Stefani, G. Levasseur, *Droit pénal général et procédure pénale*, Dalloz, Paris, 1964.

³ A se vedea M. Zolyneak, M.I. Michinici, op. cit., p. 18; C. Bulai, op. cit., p. 16.

În literatura juridică¹ s-a discutat și despre existența unor subramuri ale dreptului penal, care au fost denumite: *dreptul penal internațional și dreptul internațional penal*.

Dreptul penal internațional s-a dezvoltat considerabil în ultimii ani, mai ales în urma elaborării și adoptării unor tratate internaționale, bilaterale și multilaterale. La nivel bilateral, majoritatea convențiilor în materie de drept penal internațional tratează anumite aspecte ale cooperării internaționale² penale referitoare la incriminarea

¹ A se vedea S. Glaser, *Introduction à l'étude du droit international pénal*, Paris, 1945, p. 4; G. Geamănu, *Dreptul internațional penal și infracțiunile internaționale*, Ed. Academiei Române, București, 1977, p. 23.

² Al. Boroș, I. Rusu, M.I. Rusu, *Tratat de cooperare judiciară internațională în materie penală*, Ed. C.H. Beck, București, 2016, p. 12. Un rol important în ceea ce privește cooperarea juridică internațională îl are Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, republicată (M.Of. nr. 411 din 27 mai 2019), modificată și completată prin Legea nr. 224/2006 (M.Of. nr. 534 din 21 iunie 2006), modificată și completată prin Legea nr. 300/2013 (M.Of. nr. 772 din 11 decembrie 2013, modificată, completată și republicată prin Legea nr. 236/2017 (M.Of. nr. 993 din 14 decembrie 2017). Această lege are în vedere următoarele forme de cooperare judiciară internațională în materie penală: a) extrădarea; b) predarea în baza unui mandat european de arestare; c) transferul de proceduri în materie penală; d) recunoașterea și executarea hotărârilor; e) transferarea persoanelor condamnate; f) asistență judiciară în materie penală; g) alte forme de cooperare judiciară internațională în materie penală.

Prin Legea nr. 302/2004, republicată, cadrul unic intern în domeniul de referință a fost armonizat cu cele mai noi instrumente comunitare în materie și se asigură o reglementare unitară a diferitelor forme de cooperare judiciară internațională în materie penală. Legea reprezintă nu doar un pas important spre integrarea României în spațiul de libertate, securitate și de justiție al Uniunii Europene, ci și un răspuns la noile provocări ale criminalității transnaționale.

În condițiile în care criminalitatea transnațională organizată a dobândit, odată cu deschiderea frontierelor, o amploare din ce în ce mai mare, cooperarea judiciară internațională în materie penală constituie, alături de cooperarea polițienească, singurul mijloc eficient de a răspunde acestui fenomen.

De altfel, cooperarea judiciară internațională în materie penală reprezintă o componentă importantă a Capitolului 24 al negocierilor de aderare a României la Uniunea Europeană – „Cooperarea în domeniul justiției și afacerilor interne (J.A.I.)”. De aceea, în cadrul procesului de integrare a României în spațiul de libertate, securitate și de justiție al Uniunii Europene s-a impus ca o premisă obligatorie pentru finalizarea negocierilor și asimilarea normelor europene în materia cooperării judiciare.

România a ratificat cele mai importante instrumente multilaterale în domeniul asistenței judiciare internaționale în materie penală sau conținând dispoziții în această materie, adoptate sub egida Organizației Națiunilor Unite și a Consiliului Europei. De asemenea, țara noastră a încheiat, de-a lungul timpului, numeroase înțelegeri bilaterale privind asistența judiciară internațională în materie penală.

Pentru a facilita aplicarea acestor instrumente internaționale și, în special, a Convenției europene de extrădare, încheiate la Paris, la 13 decembrie 1957, cu protocoalele sale adiționale, adoptate la Strasbourg, la 15 octombrie 1975 și 1 martie 1978, a Convenției europene de asistență judiciară internațională în materie penală, adoptate la Strasbourg, la 20 aprilie 1959 și a Primului său Protocol adițional, adoptat la Strasbourg, la 17 martie 1978, a Convenției europene asupra transferării persoanelor condamnate, adoptate la Strasbourg, la 21 martie 1983 și a Protocolului său adițional, adoptat la Strasbourg, la 18 decembrie 1997, în anul 2001 au fost adoptate: Legea nr. 296/2001 privind extrădarea; Legea nr. 704/2001 privind asistența

și pedepsirea infracțiunilor săvârșite în străinătate, și anume: extrădarea, transferul de proceduri în materie penală, transferarea persoanelor condamnate etc. Pe plan multilateral, convențiile de drept penal internațional conțin dispoziții de drept penal material, adică incriminări destinate să fie încorporate în dreptul intern al țărilor aderente la astfel de înțelegeri¹.

Dreptul internațional penal cuprinde acele norme referitoare la responsabilitatea penală ce decurge din violarea ordinii publice internaționale, a preceptelor de drept internațional public, norme privitoare la reprimarea infracțiunilor contra păcii și omenirii, precum și așa-numitele infracțiuni de drept internațional, cum sunt: traficul de stupefiante, terorismul internațional, falsificarea de monede sau alte valori, pirateria, împiedicarea exploatării aeronavei sau navei etc.

Preocupările de a impune și argumenta necesitatea acestor subramuri ale dreptului penal dovedesc eforturile ce se fac pentru unificarea reglementărilor interne cu cele internaționale. Aceste căutări, în măsura în care sunt de natură să propulseze știința

judiciară internațională în materie penală și Legea nr. 756/2001 asupra transferării persoanelor condamnate în străinătate (toate trei abrogate prin Legea nr. 302/2004).

Acquis-ul în domeniul cooperării judiciare internaționale în materie penală se află însă într-o continuă evoluție, dată fiind necesitatea de „a ține pasul” cu formele noi ale criminalității transnaționale.

Astfel, la nivelul Uniunii Europene a fost adoptată Convenția din 29 mai 2000 privind asistența judiciară internațională în materie penală, iar la nivelul Consiliului Europei a fost adoptat, la 8 noiembrie 2001, cel de-al doilea Protocol adițional la Convenția europeană de asistență judiciară internațională în materie penală, ambele instrumente reglementând noi forme de asistență judiciară, precum și situațiile în care autoritățile judiciare pot comunica direct.

De asemenea, în materia extrădării, Convențiile din 1995 și 1996 privind procedurile simplificate de extrădare între statele membre ale Uniunii Europene și, mai ales, Decizia-cadru a Consiliului Uniunii Europene din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre reprezintă evoluții semnificative față de Convenția Consiliului Europei din 1957. Aceste noi reglementări vor fi obligatorii pentru România din momentul aderării la Uniunea Europeană.

Totodată, procesul de integrare europeană a României a impus revizuirea cadrului constituțional privind extrădarea, pentru a permite extrădarea din România a cetățenilor români, pe baza convențiilor internaționale și de reciprocitate, în condițiile legii. Ca urmare, era imperios necesară modificarea legii privind extrădarea, în vederea stabilirii condițiilor în care cetățenii români pot fi extrădați din România.

În același timp, practica a dovedit că legile adoptate în anul 2001 prezentau o serie de lacune.

Situațiile menționate mai sus constituiau tot atâtea argumente în favoarea modificării și completării cadrului juridic privind cooperarea judiciară internațională în materie penală (a se vedea *F.R. Radu*, Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală – un pas important spre integrarea României în spațiul de libertate, securitate și justiție al Uniunii Europene și un răspuns ferm la noile provocări ale criminalității transnaționale, în *Dreptul nr. 2/2005*, p. 5).

¹ A se vedea *Gh. Nistoreanu*, The regionalisation of international criminal law, Raport național prezentat la Seminarul internațional organizat de Asociația Internațională de Drept Penal, Helsinki, 2-6 septembrie 1992, în *Analele Academiei de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”*, anul I, 1993, p. 14 și urm.

dreptului penal, sunt demne de a fi luate în seamă, fără a neglija însă importanța reglementărilor interne ca principal instrument în lupta împotriva criminalității.

În ultimii ani au apărut subramuri noi, de mare importanță, cum sunt: *dreptul penal al afacerilor*, *dreptul penal al mediului înconjurător*, *dreptul penal al minorului*, *dreptul execuțional penal* etc.

§5. Legătura dreptului penal cu celelalte ramuri de drept

Ca ramură de sine stătătoare în cadrul sistemului de drept din țara noastră, dreptul penal are strânse legături cu alte ramuri de drept, ceea ce, pe de o parte, îi întărește autonomia, iar pe de altă parte, îi oferă posibilitatea realizării cu eficiență a sarcinilor ce-i revin. Această legătură decurge din faptul că ansamblul relațiilor sociale asupra cărora dreptul penal își extinde acțiunea este la rândul său reglementat și de alte ramuri ale dreptului, cum ar fi: dreptul constituțional, dreptul civil, dreptul familiei, dreptul muncii, dreptul administrativ etc. Întotdeauna, când respectivelor relații sociale li se aduce o atingere mai gravă, dreptul penal intervine cu sancțiunile sale, asigurând o protecție reală a acestor relații sociale.

O strânsă legătură are dreptul penal *cu dreptul procesual penal*. Aceasta este determinată de faptul că dreptul penal stabilește faptele considerate infracțiuni, sancțiunile și condițiile de tragere la răspundere penală, iar dreptul procesual penal reglementează căile, procedura de stabilire a răspunderii penale. Dreptul penal nici nu ar fi eficace dacă nu ar exista o procedură de urmărire penală, de judecată în primă instanță, exercitarea căilor de atac etc., instituții ce îi sunt puse la dispoziție de către dreptul procesual penal. Nici dreptul procesual penal n-ar putea funcționa fără dreptul penal, întrucât nu s-ar ști ce fapte periculoase trebuie urmărite, ce persoane să fie judecate și ce măsuri să fie aplicate.

Dreptul penal are legături și *cu dreptul civil*, care prin normele sale reglementează relațiile privind patrimoniul. Prevăzând ca infracțiuni: furtul, delapidarea, abuzul de încredere, distrugerea și aplicând sancțiuni celor ce comit astfel de fapte, dreptul penal ajută la apărarea dreptului de proprietate, sancțiunile de drept civil în astfel de cazuri grave fiind insuficiente¹.

Dreptul penal are, de asemenea, legătură și *cu dreptul familiei*, ale cărui norme reglementează relațiile privitoare la familie. Pe această linie, normele dreptului penal consideră infracțiuni îndreptate împotriva familiei o serie de fapte ce lezează relațiile dintre soți, dintre părinți și copii etc., cum ar fi: bigamia, abandonul de familie, relele tratamente aplicate minorului și nerespectarea măsurilor privind încredințarea minorului, sancțiunile aplicate asigurând o apărare mai temeinică a acestor relații deosebit de importante.

Legături strânse are dreptul penal și *cu dreptul muncii*, precum și *cu dreptul administrativ*, ale căror relații sociale pe care acestea le reglementează sunt asigurate și pe cale penală, prin considerarea unor fapte ca infracțiuni, cum ar fi: cele îndreptate contra protecției muncii, neglijență în serviciu, abuz în serviciu, dare și luare de mită etc.

¹ A se vedea I. Oancea, op. cit., p. 26.